

quoniam impleta est propheta per adventum ejus, propterea signari visionem, et prophetiam dicebat, quoniam ipse est signaculum omnium prophetarum, adimplens omnia quae retro de eo propheta nuntiabant. Post adventum enim, et passionem ejus (Al. Christi), jam non est visio, neque Propheta (Al. propheta) quae Christum nuntiet esse venturum. Et post paululum: Videamus, inquit, (a) quid aliam septem, et dimidia hebdomadas quae sunt subdivisae in abscissione priorum hebdomadarum, in quo actu sint adimpletae. Post Augustum enim, (b) qui supervixit post nativitatem Christi, anni quindecim efficiuntur. Cui successit Tiberius Caesar, et imperium habuit annis viginti duobus, mensibus septem, diebus (c) viginti octo. Hujus imperii decimo quinto anno (d) patitur Christus, annos 69 habens quasi triginta tres cum pateretur. Item Cajus Caesar qui et Caligula, annis tribus, mensibus octo, diebus tredecim. Nero annis novem, mensibus novem diebus tredecim. Galba mensibus septem, diebus (e) viginti octo. Otto mensibus tribus diebus quinque. Vitellius mensibus octo, diebus (f) viginti octo. Vespasianus anno primo imperii sui debellavit Judaeos, et fuit anni numero quinque et quinquaginta duo, menses sex. Nam imperavit annis undecim, atque ita in diem expugnatae civitatis suae, Judaei impleverunt hebdomadas septuaginta praedictas a Daniele. (g) Hebraei quid de hoc loco sentiant brevi sermone perstringam (Al. perstringi), fidem dicatorum his a quibus dicta sunt derelinguens. Dicamus igitur *παραρρητικῶς*; ut sensus manifestior fiat. O Daniel, scito quod a die hac qua tibi nunc loquor (erat autem annus primus Darii, qui occidit Balthasar, et regnum Chaldaeorum in Persas Medosque transtulit) usque ad septuagesimam annorum hebdomadam, hoc est annos quadringentos nonaginta, haec populo tuo per partes accidit. Primum propitiabitur tibi Deus, quem nunc magnopere deprecaris, et debilitetur insuper castigata. Pamelius videtur, inquit, legi debere *primum Augusti pro, Post enim Augustum*: quia isti anni xv ipsius sunt Augusti.

(a) Superfluum quid Pamelius expungit.
(b) Palat. ms. quibus supervixit: mox anni quindecim pro annis quindecim ex Vatic. alioque mss. emendamus, interruptione insuper castigata. Pamelius videtur, inquit, legi debere *primum Augusti pro, Post enim Augustum*: quia isti anni xv ipsius sunt Augusti.
(c) Penes Tertullianum viginti duntaxat, in quem locum Pamelius, tametsi, inquit B. Hieronymus, Pomerius et glossa ordinaria legunt viginti octo, placet tamen vulgata lectio, maxime cum dies Antiochae non computet. Nam uti est in Fastis Consularibus Goltzii: ANNO AD URB. C. DCCCLXXXIX. AD XVII. KAL. APRIL. TIB. CAESAR DIVI AUG. F. DIVI JULII NEPOS AUGUSTUS MORTUUS EST. A mense autem Augusto s. praedictio anni v. c. 766, ad mensem usque Martium anni 789, sunt duntaxat anni xxii, menses vii.
(d) In Vatic. ms. baptizatur pro patitur, ferme cum Glossa ordinaria, omitens et illud paulo post, cum

A terna. Elsignabitur visio, et propheta, ut nequaquam propheta inveniatur in Israel, et unguatur sanctus sanctorum. De quo in Psalterio legimus: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lictivae* 695 *praecursoribus tuis* (Ps. xlv. 8). Qui et in alio loco dicit de se: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum* (Levi xix, 2). Scito igitur quoniam a die hac qua hunc tibi loquor, et Dei sermone promitto, quod revertatur populus, et Jerusalem instauret, usque ad Christum ducem, et perpetuam desolationem templi, hebdomadae numerentur sexaginta dua, necnon et aliae septem hebdomadae, in quibus juxta ordinem suum duae res fient, de quibus et ante jam dixi, quod revertatur populus, et aedificetur platea a Neemia et Esdra. In fine ergo hebdomadarum complebitur Dei sententia in angustia temporum, quando rursus destructur templum, et capietur civitas. Nam post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus, et non erit ejus populus qui eum negaturus est, sive ut illi dicant, non erit illius (Al. illis) imperium, quod putabant (g) se retenturos. Et quid dico de Christo occidendo, et populo penitus deserendo auxilio Dei, cum civitatem, et sanctuarium dissepaturus sit populus Romanus, cum duce venturo Vespasiano? Duo mortuo, transactis septem hebdomadis, id est, annis quadraginta novem, Elius Hadrianus, et quo postea de ruinis Jerusalem urbs Aelia condita est, rebelantes Judaeos, Timo Rufio magistro exercitus pugnantem, (h) superavit. et tunc deficit hostia et sacrificium, et usque ad consumptionem mundi, et finem perseverabit desolatio. Nec nos, inquit, moveat, quod primum numerentur septem hebdomadae, et postea sexaginta duae, et rursus una, quae in duas partes dividitur. Est enim hoc idioma sermonis Hebraici, et antiquorum sermonis Latini, ut ante (i) minorem numerum supplet, et postea majorem. Verbi gratia, non juxta proprietatem linguae nostrae nunc dicimus: Abraham vixit annis centum septuaginta quinque: Illi contrario loquuntur: vixit Abraham annis quinque, et septuaginta, et centum. Non igitur ut legitur ita impletur, sed ut totum pariter suppletur, ita finem accipit. Nec ignoramus quosdam illorum dicere, quod una hebdomada, de qua scriptum est: 696 *Confirmabit pactum multis*

patetur. Quin etiam juncto Palatino ipsiusque Tertulliani codicibus non triginta tres, sed triginta tantum Christianos computat. Apparet in Evangelio testimonium, quod anno xv Tiberii baptizatus est Christus, quasi annorum triginta.
(c) Praetulit Pamelius *sex pro viginti octo*: quia, inquit, imperavit duntaxat vii mensibus et diebus paucissimis, nempe a iv idus Junias, usque ad xviii kal. Februarias.
(f) Iterum pro viginti octo penes Tertullianum, decem legitur, quod Pamelius ex eo probat, quod A. Vitellius imperavit a die xii kal. Maias usque ad ix kal. Januarias quo die occisus est, mensibus nempe octo et diebus aliquot.
(g) Sic emendat. Vatic. ms. Antea erat, quod putabat se redempturum.
(h) Fortasse superabit. Mox vero Vatic. deficit pro deficit.
(i) Adito conterraneum meum Card. Norisium de

hebdomada una: dividitur in Vespasiano et in Hadriano: quod juxta historiam Josephi, Vespasianus et Titus tribus annis et sex mensibus pacem cum Judaeis fecerunt. Tres autem anni et sex menses sub Hadriano supputantur, quando Jerusalem omnino subversa est, et Judaeorum gens catervatim caesa; ita ut Judaei quoque finibus pellerentur. Haec loquuntur Hebraei, non magnopere curantes a primo anno Darii regis Persarum, usque ad extremam subversionem Jerusalem, quae sub Hadriano eis accidit, supputari Olympiades centum septuaginta quatuor, id est, annos sexcentos nonaginta sex, qui faciunt hebdomadas Hebraicas nonaginta novem, et annos tres: quando Coehobas dux Judaeorum oppressus est, et Jerusalem usque ad solum diruta est.

(Cap. X. — Vers. 1.) *Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli, cognomento Balthasar, et verbum verum, et fortitudo magna: intellexitque sermonem. Intelligentia enim est opus in visione.* Et quomodo in fine prima legimus visionis: *Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis?* Fuisse ergo eum apud Chaldaeos in pristina dignitate purpurae usque vestitum, usque ad annum primum Cyri regis intelligimus, quando subvertit Chaldaeos, et postea cepit esse cum Dario filio Aesueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum. Aut certe jam Dario mortuo, cujus anno primo septuaginta hebdomadarum sacramenta conoverat: nunc tertio anno regis Cyri haec vidisse narratur. Et verum verbum, et fortitudo magna. Sive Dei qui ista factus est, sive propheta qui haec intellexit est.

(Vers. 2.) *In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus: panem desiderabilem non comedi, et caro, et vinum non introierunt in os meum: sed neque unguento unctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies.* Hoc docerem exemplo, tempore jejunii a cibis delicatioribus abstinere (quod ego puto nunc dici panem desiderabilem), nec carnem comedere, nec (a) vinum bibere: 697 *insuper et unguenta non quaerere.* Qui mos apud Persas et Indos hodie quoque servatur, ut pro balneis utantur unguentis. Tres autem jungit hebdomadas affligens animam suam: ne transitoria et fortuita videatur deprecatio. Secundum Anagogen vero hoc dicendum est quod qui in luctu est, et

Epochis Syro-Macedonum Dissert. iii, cap. 4, qui plura ad hunc Hieronymi locum illustrandum ex Nummis conferat. Sed et veteres inscriptiones ejusmodi supputationis nonnullae superant.
(a) Sic Epist. c. sive Theophili Paschalis iii, n. 6: *Nequaquam diebus quadragesimae, sicut luxuriosi divites solent, vini poculum susprenus.* Et num. 8. *Jejuniarum tempore a vino et carnibus abstinendum.* Vid. que in eum locum observamus. Mox. Palat. ms., et unguento non ungeri.
(b) Duo ms.: *Hoc autem jejunium impetrabile, etc. omisso sponsae nomine.*
(c) Tota subsequens periodus: *Unde eorum deliramenta, etc. contra Origenistas in nostris mss. non habetur.*
(d) In aliis mss. *ἐξαιρέτων*, et Latinis litteris *exere-*

A sponsi luget absentiam, non comedit panem desiderabilem, qui de caelo descendit; neque solum capit cibum, qui intelligitur in carne, nec bibit vinum, quod laetificat cor hominis, nec exhilarat faciem in oleo, juxta illud quod in psalms legimus: *Ut exhilaret faciem in oleo* (Ps. ciii, 15). Hoc autem (b) jejuniio sponsa impetrabiles facit lacrymas, quando sponsus fuerit ablati ab ea. Recte quoque Daniel audet Dominum deprecari, quia jam ex parte primo anno regis Cyri, Judaeorum fuerat laxata captivitas.

(Vers. 4.) *Die autem vicesima et quarta mensis primi, eram juxta fluvium magnum qui est Tigris.* Et Ezechiel juxta fluvium Chobar vidit visionem magnum (Ezech. i). Et Domino Salvatori, et Baptista Joanni super fluenta Jordanis aperiantur oculi (Mat. iii). (c) Unde eorum deliramenta conticescant, qui umbras et imagines in veritate quaerentes, ipsam conantur evertere veritatem, ut flumina, et arbores, et paradisum putent levagorie legibus se debere subruere.

(Vers. 5.) *Et levavi oculos meos, et vidi.* Elevatione opus est oculorum, ut visionem mysticam cernere valeamus.

Et ecce viri unus vestitus lineis. Pro lineis, quod interpretatus est Aquila, Theodotio *βαδμιν* posuit, Septuaginta, *byssina*, Symmachus (d) *ἐξαιρέτων*, id est *praecipua*. Pro eo autem, quod nos juxta Hebraicum vertimus: *ecce vir*, Symmachus posuit, *quasi vir*: non enim vir erat, sed viri habebat similitudinem.

Et renes ejus accincti auro obryso. Pro quo in Hebraeo legitur (e) *מִצְרַיִם* ophaz, quod Aquila ita interpretatus est: *Et lumbi ejus accincti erant colore obrysi*.

698 (Vers. 6.) *Et corpus ejus quasi chrysolithus.* (f) Pro chrysolitho, qui unus est de duodecim lapidibus qui ponuntur in Logio Pontificis, in Hebraeo habet *רִישֵׁי תַרְשִׁישׁ* Tharsis, quod Theodotio et Symmachus eodem verbo interpretati sunt: Septuaginta vero mare appellaverunt, juxta illud quod in psalmo legimus: *In spiritu violento confringes naves Tharsis* (Ps. xlvii, 8), id est, maris. Et Jonas fugere cupiebat non in Tharsum urbem Ciliciae, vel perique aestimant, litteram ponentes pro littera, vel Indiae regionem, ut (g) putat Josephus: sed absolute in pelagus (Jon. i).

tan. Aquila autem hanc interpretationem Palatin. ms. ascribit, non Symmacho.
(c) Palatin. cum Sangermanen. penes Montfaucun. ms. *Opaz*, et pro Graeco *ὄφραξ*, quod subsequitur, latine *ophaz* legitur.
(d) Post haec verba addunt editi libri: *De quibus in explanatione Ezechielis plenius interpretati sumus: nunc de chrysolitho pauca dicamus.* Quem imperitiosum commentarium nullus codicum mss. nostro regum retinet, falsum quoque et suppositivum agnoscimus, quia Hieronymus nondum scripserat in Ezechielem, cum Daniele commentariis illustravit. Mart.
(g) Quod Josephum laudat, inutile est, inquit Drusianus. Libro enim ix, c. ii Antiquit. disertè ait: *Jonam prophetam navigare proposuisse Tharsum urbem*

(Vers. 7.) *Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri qui erant mecum non viderunt: sed terror nimis irruit super eos, et fugerunt in absconditum.* Et Paulus apostolus simile quid in Actibus apostolorum passus est, ut, ceteris non cernentibus, visionem solus aspiceret (Acor. xxi).

(Vers. 10.) *Et ecce manus tetigit me, et erexit me super genua mea, etc.* In hominis figura videtur angelus, et humanam ad prophetam jacentem mittit manum: ut sui generis corpus aspiciens nequam paveat.

(Vers. 11.) — *Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, etc.* Congruenter vir desideriorum vocatur, qui instantia precum et afflictione corporis, jejuniisque duritia caput scire ventura, et Dei secreta cognoscere. Pro viro desideriorum Symmachus interpretatus est, *virum desiderabilem*. Omnis enim sanctus habens in se anima pulchritudinem, amatur a Domino.

(Vers. 12.) *Et dixit ad me: Noli metuer, Daniel: quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei [Al. Domini] tui, exaudita sunt verba tua, et ego egressus sum ad verba tua [Vulg. veni propter sermones tuos].* Vicesima quarta die mensis primi, id est, Nisan, expletis tribus hebdomadibus, hoc est, viginti diebus et uno cernit hanc visionem: et audit ab angelo, quod ex die primo quo orare coeperit, et affligere se in conspectu Dei, exaudita sunt verba ejus. Quæritur, si statim exauditus est, cur non statim **699** ad eum missus sit angelus. Data est ei per moram occasio amplius Deum deprecandi: ut ex eo quod plus desiderat, per laborem plus audire mereatur. Quod autem ait: *Et ego ingressus sum ad verba tua, hunc habet sensum: Postquam tu coepisti bonis operibus, et lacrymis atque jejuniis Dei invocare misericordiam, et ego accepi occasionem, ut ingrederer in conspectu Dei, et orarem pro te.*

(Vers. 13.) *Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus.* Videtur mihi hic esse angelus cui Persis credita est, juxta illud quod in Deuteronomio legitur: *Quomodo dividit Altissimus gentes et disseminabat filios Adam: statuit terminus gentium juxta numerum angelorum Dei (Deut. xxxii, 8).* Isti sunt principes de quibus et Paulus apostolus loquitur: *Sapientiam loquimur inter perfectos, quam nullus principum sæculi hujus cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (1 Cor. ii, 6).* Restitit autem princeps, id est, angelus Persarum, faciens pro credita sibi provincia, ne

Cilicia. Sed et lib. i, c. ii: *Tharsis, inquit, est Tharsus. Sic antiquitus vocabatur Cilicia. Unde hodieque Tarsus apud eos maxima civitatem totius provincie antiquum nomen retinuit, 6 in T mutata.* Quia ipse quoque Hier. ubi Jonæ locum enarrat, sic habet: *Unde incitatus Cain, et recedens a facie Domini, fugere voluit in Tharsis, quam Josephus interpretatur Tarsum Cilicicæ civitatem, primo tantum littera commutata. Proinde suspicatur hunc locum cubare in men-*

capivorum omnis populus dimitteretur. Et forsitan eum prima die ex quo posuit cor suum propheta ad intelligendum, exauditus sit a Deo, idcirco non statim missus est angelus qui ei Dei indulgentiam nuntiaret: quia viginti et uno diebus restitit ei princeps Persarum, enumerans peccata populi Judæorum, quod juste tenerentur captivi, et dimitti non deberent.

Et ecce Michael unus de principibus primis venit in adiutorium mihi [Vulg. meum]. Resistente Persarum angelo precibus tuis, et meæ legationi, qui orationes tuas Deo offerabam, venit in adiutorium mihi angelus Michael qui præest populo Israel. Principes autem primos, archangelos intelligimus.

Et ego remansi tibi juxta regem Persarum. Regem Persarum angelum, id est, principem vocat, et ostendit quod juxta Michaelen sit paululum moratus, qui contra principem Persarum loquebatur.

(Vers. 14.) *Veni autem ut docerem te quæ ventura sint populo tuo in novissimis diebus.* Quod Daniel deprecatus est, hoc a Deo meretur audire, quid futurum sit populo Israel non in vicino tempore, sed **700** in novissimis diebus, id est, in consummatione sæculi.

(Vers. 16.) (a) *Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, etc.* Sic Theodotus interpretatus est, juxta illud quod in contesio secundo psalmo legitur: *Benedic, anima mea, Domino, et omnia interiora mea, nomen sanctum ejus.* Prius enim quam visionem Dei videre mereamur, interiora nostra foras aspiciunt; cum autem viderimus visionem Dei, convertentur in nos interiora nostra, toti in illis sumus de quibus et in alio psalmo scribitur: *Omnis gloria ejus filicæ regum (b) ab intus, in fimbriis aureis (Ps. xlii, 41).*

(Vers. 19.) *Cumque loqueretur mecum, convulsi, et dixi: Loquere, Domine mi, quia confortasti me.* Et ait. Nisi enim confortasset eum tactus quasi filii hominis, et pavor recessisset ex corde, sacramenta Dei audire non poterat, et idcirco nunc ait: *Quia confortasti me, loquere, Domine.* Tu enim fecisti ut possim, et audire, et sentire que loqueris.

(Vers. 20.) *Nunquid scis quæ venerim ad te? et nunc revertar ut prælior adversum principem Persarum.* Quod dicit hoc est: *Veni quidem ut docerem te exauditas preces tuas: sed reversurus sum rursum ut pugnem contra principem Persarum in conspectu Dei, qui non vult populum tuum de captivitate laxari.*

Cum enim [Vulg. ergo] egrederer, apparuit princeps Græcorum ingreditens [Vulg. revertens]. Ego, in-

do, si que fortasse restituendum: *Non in Tarsum Cilicicæ, ut putat Josephus, litteram ponens pro littera, vel Indicæ regionem, ut plerique existimant.*

(a) Nostri mss.: *Domine, in visione tua conversata sunt interiora mea in me.*

(b) Vatic. et Palatin. *intrinsecus, tacenteque præterea in fimbriis aureis.* Victor. ex Vulgata editione et Græco filicæ regis ab intus. Paulo ante vocem psalmo, que deerat, ex mss. sufficimus.

quit, egrediebar de conspectu Dei, ut ubi nuntiarem que ventura sunt populo tuo in novissimis diebus: licet adhuc non sim securus, stante Persarum principe, et contradicente tuis precibus ac meæ legationi. Et ecce princeps Græcorum, id est, Macedonum, veniebat, et ingressus est in conspectu Dei, ut accusaret Persarum principem atque Medorum: ut in locum eorum, regnum Macedonum succederet. Et revera mira sacramenta Dei; laxato enim de captivitate populo Judæorum, Persarum regnum atque Medorum, interfecto Dario, subvertit Alexander, rex Macedonum, et princeps Græcorum vicit principem Persarum.

Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis. Hic ordo lectionis est: Adhuc res in dubio est. Te enim precante Dominum, **701** et me offerente orationes tuas, stat e regione princeps Persarum, et non vult populum tuum de captivitate laxari. Ego autem, quia venit princeps Græcorum, et interim pugnat contra principem Persarum, habens illic Michaelen in adiutorium, donec illi inter se dimicant, referam tibi quæ Deus mihi futura prædixerit, et tibi narranda præcepit. Nullique orator scrupulos quare pro principe Macedonum, principem Græcorum dixerit, hoc est, *Ἐλλάδων* Alexander enim rex Macedonum, primum subversa Græcia et subjecta potestati suæ, in Persas arma corripuit.

Et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Ego sum, inquit, angelus ille qui offero Deo arationes tuas, et nullus est alius qui adiutor meus sit rogandi pro vobis Deum, nisi Michael archangelus, cui creditus est populus Judæorum. Et interim hoc tempore ego et princeps Græcorum communi labore adversum Persarum principem dimicantur. Revolvendæ sunt veteres historiae, et (a) considerandum neforte illud tempus significet quando Persæ a Græcis victi sunt. Juxta editionem Vulgatam usque ad finem libri una putatur visio, quam anno tertio Cyri Regis Persarum apparuit Danieli. Porro juxta Hebraicam veritatem, separata sunt que sequuntur, et scripta ordine præpostero. De enjus causis supra diximus: Non enim sub Cyri anno tertio, sed sub Darii primo qui subvertit Balthasar, narratur ista quæ scripta sunt.

(Cap. XI. — Vers. 1.) *Ego autem ab anno primo Darii Medii stabam, ut confortaretur et roboraretur.* Ego, inquit, Daniel, ab anno primo regis Darii qui subvertit Chaldaeos, et me de manu inimicorum, quantum in se fuit, liberavit (ob custodiam meam etiam lacum loonum suo signans annulo, ne me adversarii interficerent), stabam in conspectu Dei, et rogabam ejus clementiam, pro eo qui me diligebat, ut confortaretur, vel ipse, vel regnum ejus, et roboraretur. Cunque in oratione persisterem, hæc, Domino respondente, cognovi. Consuetudinis autem

(a) Nostri mss. ipseque Victorius ex Florentinis sic legunt. Antea consideranda.

(b) Abest a nostris mss. mea, que vox neque in Græco est textu.

prophetarum est, repente personas **702** introducere sine ulla præfatione verborum: ut est illud in psalmo tricesimo primo: cum enim rogasset Dominum propheta et dixisset: *Tu es refugium meum a tribulatione (b) mea quæ circumdedit me; exultatio mea, erue me a circumdantibus meis,* repente persona Dei introducit respondentis: *Intellectum tibi dabo, et instruum te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos (Vers. 7, 8).* Ergo et nunc narrante propheta: Ab anno primo Darii Medii, stabam et deprecabar, ut confortaretur et roboraretur ejus imperium, Deus repente respondit:

(Vers. 2.) — *Et nunc veritatem annuntiabo tibi.* Estque sensus: Quia vis nosse de Persarum regibus quid futurum sit, audi ordinem rerum, et auscultata quod quæris.

Et ecce tres adhuc reges stabant in Perside: et quartus ditabitur opibus nimis super omnes: et cum invaluerit ditibus suis, concitabit omnes adversum regnum Græciæ. Quatuor reges post Cyrum dicit in Perside surrecturos, Cambyses filium Cyri, et Smerden Magum qui Pantaplen filiam Cambyses duxit uxorem. Qui cum a septem Magis fuisset occisus, et in locum ejus Darius suscepisset imperium, eadem Pantapes nupsit Dario, et ex eo Xerxes genuit filium, qui potentissimus rex et ditissimus, adversum Græciam innumerabilem duxit exercitum, et ea gessit que Græcorum narrat historiae. Succedit enim Athenas sub principe Callia, bellumque eo tempore gestum est in Thermopylis, et apud Salaminam navale certamen: quando Sophocles et Euripides clari habebantur, et Themistocles in Persas fugiens, hausto tauri sanguine, periit. Frustra igitur quidam Darii regem quartum, qui ab Alexandro superatus est, scribit; qui non quartus, sed quartus decimus post Cyrum Persarum rex fuit: quem septimo unperii sui anno et superavit et occidit Alexander. Et notandum quod, quatuor post Cyrum regibus Persarum enumeratis, novem (c) præterierit et transierit ad Alexandrum. Non enim curio fuit spiritui prophetali historiae ordinem sequi, sed præclara quæque perstringere.

703 (Vers. 3.) *Surget vero rex fortis, et dominabitur potestate multa: et faciet quod placuerit ei.* Eum cum steterit conteratur regnum ejus. Perspicue de magno Alexandro rege Macedonum loquitur, qui Philippus filius fuit: hic enim Illyricis. Tharacibus superatis, victa Græcia Thebiscus subversis, transivit in Asiam: et fugatis Darii ducibus, urbem Sardis cepit: posteaque capta India, et urbe Alexandria condita, cum fringita et duos ætatis haberet annos, et duodecimum imperii annum, in Babylone veneno periit.

(Vers. 4) *Et dividetur in quatuor ventos celi; sed non in posteris ejus, neque secundum potentiam illius qui dominatus est.* Post Alexandrum in qua-

(c) Puta Artaxerxen Longimanum, Xerxen, Sogdianum Darii Nothum, Artaxerxen Memnonem, Artaxerxen Ochum, Arsetem, Darii Codamanum qui ab Alexandro superatus est.

batur Onie, dimicantibus postea adversus Romanos Judæis, ad solum usque deleta est: et neque urbis, neque templi, nullum restat vestigium. Sub occasione ergo Onie Pontificis, infinita examina Judæorum Ægyptum confugerunt. Et tempore et Cyrenæorum multitudinem repleta est. Asserebat enim (a) Onia se Isaiæ implere vaticinium scribentis: *Erit allare Domini in Ægypto, et titulus Domini in terminis ejus* (Isai. xix, 19). Et hoc est quod nunc dicit: *Fili prævaricatorum populi tui, qui dereliquerunt legem Domini, volentes in alio loco præterquam jussum erat, Deo victimas immolare, extollentur in superbiam, et visionem, hoc est, Domini præceptum se implere jactabunt. Sed corruent: quia et templum et urbs postea destruentur. Cumque Antiochus tene-ret Judæam, missus Scopas (b) Æthioli, dux Ptolemæi partium, adversus Antiochum fortiter dimicavit, cepitque Judæam, et optimates Ptolemæi partium secum adducens, in Ægyptum reversus est.*

709 (Vers. 15, 16.) *Et venit rex Agatonis, et comportabit aggerem, et capiet urbes munitissimas, et brachia Austri non sustinebant: et consurgens electi ejus ad resistendum, et non erit sortitudo. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, et non erit qui stet contra faciem ejus: et stabit in terra incliyta, et consumetur in manu ejus.* Antiochus enim volens Judæam recuperare, et Syriæ urbes plurimas, Scopam duces Ptolemæi juxta fontes Jordanis, ubi nunc Paneas condita est, inito certamine fugavit, et cum decem millibus armatorum obsedit clausum in Sidone. Ob quem liberandum misit Ptolemæus duces inclytos Eropum, et Menoclem, et Damoxenum (Vulg. Damoxeum). Sed obsidionem solvere non potuit: donec fame superatus Scopas manus dedit, et nudus cum sociis dimissus est. Quodque ait, *Comportabit aggerem*, illud significat, quod præsidium Scopæ in arce Jerosolymorum, annitentibus Judæis, multo tempore oppugnari: et cepit alias urbes, que prius a Ptolemæi partibus tenebantur, Syriæ, et Ciliciæ, et Lyciæ [Al. Lydiæ.] Et enim tempore captæ sunt Aphrodisias, et Soloe, et Zephyrion, et Mallos, et Anemurium [Al. Anemurum], et Selenus, et Coracesium, et Coricus, et Andriæ, et Lymira, et Patara [Al. Patra], et Xanthus, et ad extremum Ephesus: de quibus universis et Græcæ, et Romana narrat historia. Quodque intulit: *Et stabit in terra incliyta, et consumetur, sive periciet in manu ejus: terram incliytam, sive, ut Septuaginta interpretati sunt, voluntatis*, hoc est, que complacita deo, Judæam significat, et proprie Jerusalem, in qua honorifice (c) susceptos eos qui partium Scopæ erant, prosecutus est. Pro terra incliyta, quod inter-

(a) Hanc Isaiæ prædictionem alibi S. Doctor in Comment. in illum Isaiæ locum contra ipseum Oniam exagitat, Isaias quippe spiritale Christi regnum describens dixerat in Ægyptum usque propagatum iri.
(b) Nostri miss. *Æthioli*, sive *Epioti filius* legunt. Vide Polybium lib. iv, cap. 26, etc.
(c) Rescribit Victorius ex ingenio, sive ad superiorum contextus seriem, *suceptus*, scilicet Antiochus:

pretatus est Aquila, quem nos in hoc loco secuti sumus, Theodotio ipsum Hebraicum verbum positum (d) *αζβι*, pro quo Symmachus verit, *terram fortitudinis*.

(Vers. 17.) *Et ponet faciem suam ut veniat ad tendendum universum regnum ejus, et erecta faciet cum eo.* Et filiam feminarum dabit ei, ut evertat illum [Vulg. illud]. Ut evertat illum, hoc est, Ptolemæum, sive illud, hoc est, regnum ejus. Volens Antiochus non solum Syriam, et Ciliciam, et **710** Lyciam, et alias provincias, quas Ptolemæi fuerant partium, possidere, sed in Ægyptum quoque regnum suum extendere, filiam suam Cleopatram per Euclum Rhodium septimo anno regni adolescentis, despondit Ptolemæo, et tertio decimo anno tradidit, dala ei dotis nomine omni Calesyria et Judæa. Filiam autem feminarum per *πλεοναζβιόν* vocat, ut est illud poeticum

..... Sic oro locuta est.
..... Vocemque his auribus hasti.

(Vers. 18, 19.) *Et non stabit, nec illius erit. Et convertet faciem suam ad insulas, et capiet multas: et cessare faciet principem opprobrii sui, et opprobrium ejus convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terræ suæ, et impinget, et corruet, et non invenietur.* Neque enim obtinere potuit Ægyptum: quia Ptolemæus Epiphaneus et duces ejus, sentientes dolum, cautius se egerunt, et Cleopatra magis viri partes, quam parentis fovit. Unde veritas se ad Asiam, et navali certamine adversum plurimas insulas dimicans, cepit Rhodum [Al. Hrodum], et Samum, et Colophonam [Al. Colophoniam et Bo-clam], et Phocæam, et alias multas insulas. Sed occurrit ei L. Scipio Nasica cum fratre suo Publio Scipione Africano, qui Annibalem vicerat. Cum enim consul Nasica frater Africani hebetioris esset ingenii, et contra regem potentissimum senatus ei bellum nollet credere, spontaneam legationem obtulit Africanus pro fratris injuria. Victus ergo Antiochus, intra Taurum regnare jussus est, et inde fugit ad Apamiæ, ac Susam, et ultimas regi sui penetravit urbes. Cumque adversum Elimeas pugnaret, cum omni est delatus exercitu. Et hoc est, quod nunc Scriptura dicit, quod multas insulas cepit: et vincente Romano, regnum Asiæ perdidit: et opprobrium ejus conversum sit in caput ejus: et ad extremum de Asia fugiens, reversus sit ad imperium terræ suæ, et impegit atque corruerit, et locus ejus non sit inventus.

(Vers. 20.) *Et stabit in loco ejus vilissimus, et indignus decore regio: et in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.* Seleucum dicit cognomen Philopatoreum **711** filium Magni Antiochi, qui nihil dignum Syriæ et patris gessit imperio, et

et mox periculus pro proscutus.

(d) Verius, ut videtur, mss. Palatin. et penes Mont-facon. Sangern. habent cum r et Latinis litteris *Sabir*. Sic Theodoritus: *Τῆς τῶν τῆν Ἑβραίων φωνῆς εἰς τῆν Ἑλλάδα ἀναδεδιγμένην, ἣν τοῦ Σάβιρ καλεῖται.* Videtur nihilosocius Theodotio possuise *Σάβι*, vel *Σάβαστι*.

absque ullis præliis inglorius perit. Porro Porphyrius non vult hunc esse Seleucum, sed Ptolemæum Epiphaneum, qui Seleuco sit molitus insidias, et adversum eum exercitum preparavit, et idcirco veneno sit interfectus a ducibus suis. Quod cum unus ab illo quereretur, tantas res moliens ubi haberet pecuniam? respondit, sibi amicos esse divitias. Quod cum divulgatum esset in populis, timuerunt duces ne auferret eorum substantiam, et idcirco eum maleficus artibus occiderunt. Sed quomodo potest in loco Magni Antiochi stare Ptolemæus, qui hoc omnino non facit: maxime cum LXX interpretati sunt, et stabit de radice ejus plantatio, id est de germine ejus, et semine, percutiens dignitatem imperii: et in paucis diebus conteretur absque ira et prælio? Hebraei vilissimum et indignum decore regio Tryphonem intelligi volunt, qui tutor pueri arripuit tyrannidem.

(Vers. 24 seq.) *Et stabit in loco ejus despectus: et non tribuetur ei honor regius, et veniet clam, et obtinebit regnum in fraudulencia. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie ejus, et conterentur insuper et dux federis. Et post amicitias cum eo faciet dolum, et ascendet, et superabit in modico populo. Et abundantes, et uberes urbes ingreditur: et faciet quæ non fecerunt patres ejus, et patres patrurn ejus: rapinas, et prædam, et divitias eorum dissipabit, et contra firmisimas cogitationes inibit, et hoc usque ad tempus. Hucusque ordo historię sequitur, et inter Porphyrium ac nostros [Al. nos], nulla contentio est. Cætera que sequuntur usque ad finem voluminis, ille interpretatur super persona Antiochi qui cognominatus est Epiphaneus, frater Seleuci, filius Antiochi Magni, qui post Seleucum undecim annis regnavit in Syria, obtinuitque Judæam, sub quo Legis Dei persecutio et Machabæorum bella narrantur. Nostri autem hæc omnia de Antichristo prophetari arbitrantur qui ultimo tempore futurus est. Cumque eis videatur illud opponi: quare tantos in medio dereliquerit sermo propheticus, a Seleuco usque, ad consummationem mundi: respondit quod in priori historia ubi de regibus Persici dicebatur, quatuor tantum reges post Cyrum Persarum posuerit, et **612** multis in medio transiitis, repente venerit ad Alexandrum regem Macedonum: et hanc esse Scripturæ sanctæ consuetudinem, non universa narrare, sed ea que majora videantur exponere. Cumque multa que postea lecturi et exposituri sumus, super Antiochi persona conveniant, typum eum volunt Antichristi habere: et que in illo ex parte processerint, in Antichristo ex toto esse complenda. Et hunc esse morem Scripturæ sanctæ, ut futurorum veritatem præmittat in typis, juxta illud, quod de Domino Salvatore in septuagesimo primo psalm o dicitur, qui prænotatur Salomonis, et omnia que deo dicuntur, Salomoni non valent convenire: Neque enim permansit ille cum sole et ante lunam generationis generationum (Psal. lxxvi): neque dominatus est a mari*

(c) Antea Sutorium, alii libri Sutorium: tum latissimo pro laciniosissimo. Vide superius Prologum hu-

usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum, nec omnes gentes servierunt ei, neque ante solem permansit nomen ejus: nec benedicta sunt in ipso omnes tribus terræ, neque omnes gentes magnificaverunt eum. Ex parte autem et quasi in umbra, et imagine veritatis in Salomone premissa sunt, ut in Domino Salvatore perfectius impleverunt. Sicut igitur Salvator habet, et Salomonem, et cæteros sanctos, in typum adventus sui: sic et Antichristus possimum regem Antiochum, qui sanctos persecutus est, templumque violavit, recte typum sui habuisse credendus est. Sequamur igitur expositionis ordinem, et juxta utramque explanationem, quid adversariis, quid nostris videatur, breviter annotemus. *Stabit*, inquit, in loco Seleuci, frater ejus Antiochi Epiphaneus, cui primum ab his qui in Syria Ptolemæo favebant non dabatur honor regius, sed postea simulatione clementiæ obtinuit regnum Syriæ. Et brachia pugnantis Ptolemæi, et universa vastantis, expugnata sunt a facie Antiochi atque contrita. Brachia autem fortitudinem vocat: unde et manus appellatur exercitus multitudo. Et non solum ait, Ptolemæum vult fraudulencia, sed ducem quocumque federis, hoc est, Judam Machabeum superavit dolis. Sive quod dicit hoc est: Cum ipse obtulisset pacem Ptolemæo, et fuisset dux federis, postea est ei molitus insidias. Ptolemæum autem hic non Epiphaneum significat, qui quintus regnavit in Ægypto, sed Ptolemæum **713** Philometorem, filium Cleopatre sororis Antiochi, cujus hic avunculum fuit. Et cum post mortem Cleopatre Eulaius eunuchus nutritius Philometoris, et Leneus Ægyptum regeret, et repeteret Syriam quam Antiochus prædam occupaverat, ortum est inter avunculum et fratrem Ptolemæum prælium. Cumque inter Ptolemæum et montem Casium prælium commississent, victi sunt duces Ptolemæi. Porro Antiochus parens puero, et amicitias simulans, ascendit Memphis, et ibi ex more Ægypti regnum accipiens, puerique rebus se providere dicens, cum modico populo omnem Ægyptum subjugavit sibi, et abundantes atque uberrimas ingressus est civitates. Fecitque quæ non fecerunt patres ejus, et patres patrurn illius. Nullus enim regum Syriæ ita vastavit Ægyptum; et omnes eorum divitias dissipavit; et tam callidus fuit, ut prudentes cogitationes eorum qui ducis pueri erant, sua fraude subverteret. Hæc Porphyrius sequens, (a) Sutorium sermone laciniosissimo proscutus est, qua nos brevi compendio diximus. Nostri autem et melius interpretantur, et rectius: quod in fine mundi hæc sit facturus Antichristus, qui consurgere habet de modica gente, id est, de populo Judæorum, et tam humilis erit atque despectus, ut ei non detur honor regius, et per insidias et fraudulencia obtineat principatum, et brachia pugnantis populi Romani expugnetur ab eo, et conterantur: et hoc faciet quia simulabit se

jusee Commentarii sub fin. nota b.

ducem esse fœderis, hoc est, Legis, et Testamenti Dei. Et ingreditur urbes ditissimas, et faciet que non fecerunt patres ejus, et patres patrum illius. Nullus enim Judœorum absque Antichristo in toto unquam orbe regnavit. Et contra firmissimas cogitationes sanctorum inibit consilium, facietque universa usque ad tempus: donec eum Dei voluntas facere ista permiserit.

(Vers. 23, 26.) *Et concitabitur fortitudo ejus, et cor ejus adversus regem Austri in exercitu magno. Et rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, et fortibus nimis: et non stabunt, quia inibunt adversum eum consilia. Et condentes panem eum eo conterent eum: exercitusque ejus opprimetur, et cadent interfecti plurimi.* Hæc Porphyrius interpretatur de Antiocho, qui adversus Ptolemæum saroris suæ filium profectus est cum exercitu magno. Sed et rex Austri, id est, duces Ptolemæi provocati sunt ad bellum multis auxiliis, et fortibus nimis, et non poterunt resistere Antiochi consiliis fraudulentis, qui simulavit pacem cum saroris filio, et comedit eum eo panem, et postea occupavit Ægyptum. Nostri autem secundum superiores sensum interpretantur omnia de Antichristo, qui nasciturus est de populo Judœorum, et de Babylone venturus, primum superaturus est regem Ægypti, qui est unus de tribus cornibus, de quibus antea jam diximus.

(Vers. 27, 28.) *Duorum quoque regum cor erit ut male faciant, et ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficiunt: quia adhuc finis in aliud tempus. Et revertetur in terram suam cum multis opibus. Nulli dubium est quia Antiochus pacem cum Ptolemæo fecerit, et inierit cum eo convivium, et dolos machinatus sit, et nihil profecerit: quia regnum ejus non potuerit obtinere, sed a militibus Ptolemæi ejectus sit. Verum ex eo quia, Scriptura nunc dicit duos fuisse reges, quorum cor fuerit fraudulentum, ut sibi mutuo malefacerent, hoc secundum historicum non potest demonstrari. Ptolemæus enim parvus atate erat, et deceptus Antiochi fraude, illi malum cogitare quid potuit? Unde volunt nostri hæc omnia (a) referre ad Antichristum et ad regem Ægypti, quem primum superatus est.*

(Vers. 29, 30.) *Et cor ejus adversum Testamentum sanctum, et faciet, et revertetur in terram suam. Statuto tempore revertetur, et veniet ad Austrum: et non erit priori simile novissimum. Et venient super eum trieres, et Romani, et percutietur. Sive ut alius interpretatus est: et comminabuntur ei. Et Græca, et Romana narrat historia, postquam reversus est An-*

(a) Victorius ex Brixianis codd., referri, et mox superaturus est.
(b) Nostri mss., Pompilius: solemne autem est has voces confundi, unde et Pompilia lex et Popilia dicitur, et Pompilius Rufus, et Popilius Rufus.
(c) Concinnior hæc lectio est Eatic. ms., Romanorum protinus auxilio, etc. Ne: male Palat., Romanorum timore pro ejus, etc. Ne: male Palat., Romanorum timore pro ejus, etc. Nullo autem sensu antea erat Romanorum pro ejus auxilio.
(d) Ita sane arbitratus est, ut aliquem de nomine proferam, Victorinus in Apocalypsin: quam sen-

tiachus expulsus ab Ægyptis, venisse eum in Judeam, hoc est adversus Testamentum sanctum et spoliasset templum, et auri tulisset quamplurimum, positoque in arce presidio Macedonem, reversum in terram suam. Et post biennium rursus contra Ptolemæum exercitum 715 congregasse, et venisse ad Austrum. Cumque duo fratres Ptolemæi, Cleopatras filii, quorum avunculus erat, obsiderentur Alexandria, legatos venisse Romanos: quorum unus Marcus (b) Popilius Lenas, cum eum stantem invenisset in litore, et senatusconsultum dedisset, quo jubebatur ab amicis populi Romani recedere, et suo imperio esse contentus, et ille ad amicorum responsum consilium distulisset, orbem dicitur fecisse in arenis baculo quem tenebat in manu, et circumscripsisse regem dixisse: Senatus et populus Romanus præcipiunt, ut in isto loco respondeas, quid consilii geras. Quibus dictis ille perterritus ait: Si hoc placet senatui et populo Romano, recedendum est, atque ita statim movit exercitum. Percussus autem dicitur esse, non quod interierit, sed quod omnem arrogantiam perdidit magnitudinem. De Antichristo nullus ambigit qui pugnaturus sit adversus Testamentum sanctum, et primum contra regem Ægypti dimicans, (c) Romanum protinus auxilio terreat. Hæc autem sub Antiocho Epiphane in imagine processerunt, ut rex sceleratissimus, qui persecutus est populum Dei, præfiguret Antichristum, qui Christi populum persecuturus est. Unde multi (d) nostrorum putant ob sævitiam et turpitudinis magnitudinem, Domitium Neronem Antichristum fore.

Et revertetur, et indignabitur contra Testamentum sanctuarium, et faciet ac revertetur, et cogitabit de his [Vulg. adversum eos] qui dereliquerunt Testamentum sanctuarium. Hæc plenius in Machabæorum gestis legitur (1 Mach. 1): quod postquam eum de Ægypto pepulerunt Romani, indignans venerit contra Testamentum sanctuarium, et ab his invitatus sit qui dereliquerant Legem Dei et se æceremoniis miscuerant ethnicorum. Quod plenius compleendum est sub Antichristo, qui indignabitur contra Testamentum Dei, et cogitabit adversum illos quos vult Legem Dei derelinquere. Unde significantius interpretatus est Aquila: 716 Et cogitabit, ut deserat pactum sanctuarium.

(Vers. 31.) *Et brachia ex eo stabunt, et pollutent [Vulg. et pollutant] sanctuarium fortitudinis, et auferent jugum sacrificium, et dabunt abominationem in desolationem, Pro brachiis, (e) alius interpretatus est semina, ut significantiam probe refutat Lactantius de moribus Persecutorum cap. 11, in fine: sed et Augustinus de Civitate Dei lib. xx, cap. 19: Ambrosius in primam ad Carinianos lib. 9: Severus Sulpicius Hist. lib. II, c. 24, et Dialog. 2, cap. ultimo: denique e Græcis Chrysostomus Homil. 4, in secundam ad Thessalonicenses. Vid. Epist. 121, ad Algasiam. Quæst. Nilivæ. Porro mss. Domitianum pro Domitium legunt: Vatic. Domitianum vel Neronem.*

(e) Pro alius malisset Victorius Aquila, prout duos, quos laudat, mss. præferbant.

ficaret stirpem atque progeniem. Volunt autem eos significari qui ab Antiocho missi sunt post biennium quam templum exspoliaverat, ut tributa exigent a Judæis, et auferent cultum Dei, et in templo Jerusalem, Jovis Olympi simulacrum et Antiochi status ponerent, quas nunc abominationem desolationis vocat, quando ablatum est holocaustum, et iuge sacrificium. Quæ universa in typo Antichristi, nostri processisse contendunt, qui se sessurus est in templo Dei, et se facturus ut Deum. Judæi autem hoc nec de Antiocho Epiphane, nec de Antichristo, sed de Romanis intelligi volunt, de quibus supra dictum est: *Et venient trieres, sive Itali atque Romani, et humiliabitur.* Post multa, inquit, tempora de ipsis Romanis, qui Ptolemæo venere auxilio, et Antiocho comminati sunt, consurgat rex Vespasianus, surgent brachia ejus, et semina, Titus filius eum exercitum, et pollutent sanctuarium, auferentque iuge sacrificium, et templum tradent æternæ solitudinis. ΣΗΜ (ΣΗΜ), quippe et ΣΕΡΤΙΜ (ΣΕΡΤΙΜ) quos nos trieres et Romanos interpretati sumus, Hæbræi Italos volunt intelligi atque Romanos.

(Vers. 32.) *Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter. Populus autem sciens Deum suum, obtinebit et faciet. Et hoc in Machabæis legitur, quod quidem simulaverint se Legis Dei esse custodes, et postea cum gentibus pactum fecerint: alii vero permanserunt in religione; quod et Antichristi temporibus futurum arbitrator, quando refragescet charitas militum. De quibus Dominus loquitur in Evangelio: Pulas, Filius hominis veniens inveniet fidem super terram (Luc. xviii, 8)?*

Et docti in populo docebunt plurimos, et 717 ruerit in gladio, et in flamma, et in captivitate, et in rapina dierum. Quanta Judæi ab Antiocho passi sunt, Machabæorum libri referunt, et triumphorum testimonio sunt: qui pro custodia legis Dei, flammam, et gladios, et servitium, et rapinas, et penas ultimas sustulerunt. Quæ futura nemo dubitet sub Antichristo, multis resistentibus potentiam ejus, et in diversa fugientibus. Quæ Hæbræi in ultima eversione templi, quæ sub Vespasiano et Tito accidit, interpretantur, fuisse plurimos de populo qui scirent Dominum suum, et pro custodia Legis ejus interfecti sunt (A. sint).

(Vers. 34, 35.) *Cumque currerint, sublevaruntur auxilio parvulo, et applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditissimis, ut consentent, et eligantur, et dealbentur usque ad tempus præfinitum, quia adhuc aliud tempus erit. Parvulum auxilium, Mathathiam significari arbitrator Porphyrius, de vico (A. monte) Modia: qui adversum duces Antiochi rebellavit, et partum veri Dei servare conatus est (1 Mach. 11). Parvulum autem, inquit, auxilium vocat, quia occisus*

(a) Palat. et Vatic. mss. quem falso sperant esse, etc.
(b) Victorius ad Vulgate exemplum loquetur, et paulo post dirigitur.
(c) Est qui valde velit rescribi et corrigi. Bibliothecas scribunt historiæ, ex ipso Diodoriano operis titulo, atque Eusebii loco Prepar. Evang. I, 4, c. 6:

est in prelio Mathathias, et postea Judas filius ejus qui vocabatur Machabeus, pugnas cecidit, et ceteri fratres ejus adversarios fraude decepti sunt. Lego Machabæorum libros. Hæc, ait, omnia idcirco sunt facta, ut probentur et elegantur sancti, et dealbentur usque ad tempus præfinitum, quia in aliud tempus erat dilata victoria. Sub Antichristo parvum auxilium nostri intelligi volunt, quia congregati sancti resistent ei, et utentur auxilio parvulo, et postea de eruditissimis corrueant plurimi. Et hoc fiet, ut quasi consentent in fornace, et dealbentur, et eligantur donec veniat tempus præfinitum, quia vera victoria in adventu Christi erit. Hæbræorum quidam hæc de Severo, et Antonio principibus intelligunt, qui Judæos plurimum dilexerunt. Alii vero de Juliano imperatore: quod quando oppressi fuerint a Caio Cesare, et in captivitatibus angustis multum peressi, ille consurgat, Judæos amare se simulans, et in templo eorum immolaturus se esse promittens: in quo parvam spem auxilii habebunt, et applicabuntur illis 718 gentium plurimi, non in veritate, sed in mendacio. Pro idolorum enim cultu, ejus simulabunt amicitias. Et hoc facient, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Tempus enim vere salutis eorum, et auxilii futurum esse Christum, quem falso (a) putant esse venturum: cum sint receptari Antichristum (1. Cor. xi).

(Vers. 36.) *Et faciet juxta voluntatem suam rex, et elevabitur, et magnificabitur adversum omnem deum, et adversum Deum deorum loquetur magnificus: et diriget [Vulg. dirigitur] donec compleatur ira [Vulg. iracundia], perpetrata quippe definitio est. Sive ut alius interpretatus est: in ipso enim erit consummatio. Ab hoc loco Judæi dicit de Antichristo putant, quod post Juliani parvum auxilium surrecturus sit rex qui faciat juxta voluntatem suam, et elevetur contra omne quod dicitur deus, et adversum Deum deorum loquetur (b) magnificus: ita ut sedeat in templo Dei, et seipsam faciat Deum, et dirigatur voluntas ejus, donec compleatur ira Dei, quia in ipso erit consummatio. Quod quidem et nos de Antichristo intelligimus. Porphyrius autem et ceteri qui sequuntur eum, de Antiocho Epiphane dicit arbitrantur quod erectus sit contra cultum Dei, et in tantam superbiam venerit, ut in templo Jerusalem simulacrum suum poni jussisset. Quodque sequitur: et diriget, donec compleatur ira, quia in ipso erit consummatio, sic intelligunt, tam diu eum posse, donec irascatur ei Deus, et ipsum interfici jubeat. Siquidem Polybius et Diodorus qui (c) Bibliothecarum scribunt historias, narrant eum non solum contra Deum fecisse Judæos, sed avaritiam facibus accensum, etiam templum (d) Dianæ in Elimalide quod erat ditissimum spoliare conatum: oppressumque a custodibus tem-*

ἐπὶ τὴν ἀναθηρῶν ἀναθηρῶν ἀναθηρῶν τῆν ἱστορίαν Βιβλιοθήκην.
(d) Confer et Machabæorum I, 1, cap. 7, et Appianum in Syriac. qui templum istud non Dianæ, sed Veneris appellat: Dianæ vero, præter Polybium ac Diodorum, Josephus.

pli et vicinis circum gentibus, et quibusdam phantasiis atque terroribus versum in amentiam, ac postremo morbo interisse, et hoc ei accidisse commemorat, quia templum Dianae violare conatus sit. Nos autem dicimus, etiamsi acciderit ei, ideo accidisse, quia in sanctos Dei multam exercuerit crudelitatem, et polluerit templum ejus. Non enim pro eo quod 719 conatus est facere, et acta penitentia, desivit implere, sed pro eo quod fecit punitus esse credendus est.

(Vers. 37 seqq.) Et Deum patrum suorum non reputabit, et erit in concupiscentiis seminarum: nec quemquam deorum curabit, quia adversum universa consurgit. Deum autem MAOZIM in loco suo venerabitur; et Deum quem ignoraverunt patres ejus, colet auro et argento, et lapide pretioso, rebusque pretiosis. Et faciet ut muniat MAOZIM cum deo alieno quem (a) cognovit, et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis, et terram dividet gratuito. Pro eo quod nos interpretati sumus, et erit in concupiscentiis seminarum, LXX translulerunt, et concupiscentiis mulierum non subiacentibus. Rursum pro Deo MAOZIM (מאזים), quod habetur in Hebraico, Aquila transtulit, Deum fortitudinum; LXX, Deum fortissimum. Quia vero in Hebraico pro eo, quod nos diximus: et erit in concupiscentiis seminarum, ambigue positum est, dicens Aquila, qui verbum expressit e verbo: καὶ ἐστὶ θεὸν πατέρων αὐτοῦ οὐ συνίσασι, καὶ (b) ἐστὶ ἐπιθυμίας γυναικῶν, καὶ ἐστὶ πᾶντα θεῶν οὐ συνίσασι, id est, et super Deum patrum suorum non intelliget, et super concupiscentiam seminarum, et super omnem Deum non intelliget. Quibus verbis intelligitur habere eum concupiscentiam seminarum, et non habere. Si legerimus, et intellexerimus ἀπὸ κοινῶν, et super concupiscentiam seminarum non intelliget, de Antichristo facilius interpretatio est: quod ideo simulat castitatem, ut plurimos decipiat. Sin autem ita legerimus, et super concupiscentiam seminarum, ut subaudiatur erit, Antiochi personae magis coaptabitur, qui luxuriosissimus fuisse dicitur, et in tantum dedecus per stupra et corruptelas venisse regio dignitatis, ut nimis quoque et scortis publice jungeretur, et libidinem suam, populo presentem, compleret Deum MAOZIM ridicule Porphyrius interpretatus est, ut diceret in vico Modin, unde fuit Mathathias, et filii ejus, Antiochi duces, Jovis possuisse statuum: et compulisse Judaeos, ut ei victimas immolarent, id est, deo Modin. Quod autem sequitur, et Deum quem ignoraverunt patres ejus, colet, hoc magis Antichristo quam Antiocho convenit. Legimus enim Antiochum idolorum 720 Graeciae habuisse cultum, et Judaeos atque Samaritanos ad venerationem suorum deorum compulisse. Necon et hoc quod inferit, et faciet ut muniat MAOZIM cum deo alieno quem cognovit: et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis, et terram dividet gratuito. Theodotio interpre-

(a) Hic atque inferius ubi locus iste recurrit, cum negandi particula, quem non cognovit, in Palal. ms. offertur.

A latus est: Et aget haec ut muniat praesidia cum deo alieno: et cum eis ostenderit, multiplicabit honorem, et dominari eos multis faciet, et terram dividet gratis. Pro praesidiis, confugia interpretatus est Symmachus: quod Porphyrius ita edisserit: faciet haec omnia ut muniat arcem Jerusalem, et in caeteris uribus ponat praesidia, et Judaeos doceat adorare Deum alienum: haud dubium quin Jovem significet. Quem cum illis ostenderit, et adorandum esse persuaserit: tunc dabit deceptis honorem, et gloriam plurimam, et faciet caeteris, qui in Judaea fuerint dominati, et pro prevaricatione possessiones dividet, et dona distribuet. Antichristus quoque multa deceptis munera largietur, et terram suo exercitui dividet: quosque terrore non quiverit, subjugabit avaritia.

(Vers. 40, 41.) Et in tempore praefinito praelabitur adversum eum rex Austri: et quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus, et in equibus, et in classe magna: et ingredietur terras, et conteret, et pertransiet. Et introibit in terram gloriosam, et multi corruent. Pro quo interpretatus est Symmachus: et multa millia corruent: Theodotio, et multi infirmabuntur. Multas autem curruere juxta Aquilam, vel urbes, vel regiones, vel provincias intellige. Et haec Porphyrius ad Antiochum refert: quod undecimo anno regni sui rursus contra sororis filium Ptolemaeum Philometorem dimicaverit. Qui audiens venire Antiochum, congregavit multa populorum millia. Sed Antiochus quasi tempestas valida in curribus, et in equibus, et in classe magna ingressus sit terras plurimas, et transeundo universa vastaverit: veneritque ad terram inelytam, id est, Judaeam, quam Symmachus terram fortitudinis interpretatus est: pro qua Theodotio ipsum verbum Hebraicum posuit SABAI [AL. SABAM ET SABA] (סבא): et arcem munierit de ruinis murorum civitatis, 721 et sic perrexerit in Aegyptum. Nostri autem ad Antichristum et ista referentes, dicunt quod primum pugnaturus sit contra regem Austri, id est, Aegypti, et postea Libyas, et Aethiops superaturus: quae de decem cornibus tria contrita cornua supra legimus; et quia venturus sit in terram Israel, et multae ei vel urbes, vel provinciae datura manus.

Haec autem solae salvabuntur de manibus ejus, Edom, et Moab, et principium filiorum Ammon. Antiochus, autem, festinans contra Ptolemaeum regem Austri, Idumaeos, et Moabitas, et Ammonitas qui ex latere Judaeae [AL. Idumaeae] erant, non tetigit: ne occupatus alio praelio, Ptolemaeum redderet fortiosem. Antichristus quoque Idumaeam, et Moabitas, ac filios Ammon, id est, Arabiam relinquet intactam: quia illae Sancti ad deserta confugient.

(Vers. 42, 43.) Et mittet manum suam in terras, et terra Aegypti non effugiet: et dominabitur thesaurorum auri atque argenti, et in omnibus pretiosis Aegypti. Per Libyas [Vulg. Libyam et Aethiopiam]

(b) Supplevimus hic vocem ἐστὶ ex ms. Valicano, quae antea ob earumdem litterarum in subsequenti verbo recursum, fuerat pretermissa.

quoque et Aethiopias transiit. Haec Antiochum ex parte fecisse legimus. Sed quod sequitur, per Libyas et Aethiopias transiit, magis nostri asserunt Antichristo convenire. Antiochus enim Libyam quam plerique African intelligunt, Aethiopiamque non tenuit: nisi forte quia in ipso climate sunt provinciae Aegypti, et longe per deserta vicina, captis Aegyptiis, etiam istae provinciae conturbatae sunt. Unde non dicit, quod ceperit eas: sed per Libyas Aethiopiasque transierit.

(Vers. 44, 45.) Et fama turbavit eum [Vulg. eam] ab oriente et ab Aquilone. Et veniet in multitudine magna, ut conterat et interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suum in Apedno: inter (a) duo maria super montem inelytum et sanctum, et veniet usque ad summitatem ejus, et nemo auxiliabitur ei. Et in hoc loco Porphyrius tale nescio quid de Antiocho somniat: Pagnans, inquit, contra Aegyptios, et Libyas Aethiopiasque pertransiens, audit sibi ab Aquilone et ab Oriente prelia concitari, unde et regrediens capiet Aradios resistentes, et omnem in litore Phoenicis vastabit provinciam 722 Confestimque perget ad Artaxiam regem Armeniae, qui de Orientis partibus movebitur, et interfectis plurimis de ejus exercitu, ponet tabernaculum suum in loco Apedno qui inter duo latissima situs est flumina, Tigrim, et Euphratem. Cumque hucusque processerit, in quo monte inelyto sederit et sancto, dicere non potest: quamquam inter duo maria eum sedisse, probare non potest, et stultum sit duo Mesopotamiae flumina, duo maria interpretari. Montem autem inelytum ideoque preterit, quia seculus est Theodotionis interpretationem, qui ait: inter media maria super montem Saba sanctum. Cumque Saba nomen montis, vel Armeniae, vel Mesopotamiae putet, quare sit sanctus dicere non potest: etiam haec licentia mentiendi, possumus nos addere quod ille contulit: sanctum dicit montem, quia juxta errorem Armeniorum sit idolis consecratus. Et veniet, inquit usque, ad summitatem ipsius montis, in Elimaide provincia, quae est ultima Persarum ad Orientem regio: ibique volens templum Dianae spoliare, quod infinita denaria habebat, fugatus a barbaris est, qui mira veneratione fanum illud suspiciebant, et mortuus est morore consumptus in Tabes, oppido Persidis. Haec ille in suggestionem nostri artificiosissimo sermone composuit, quae etiamsi poterit approbare, non de Antichristo dicta, sed de Antiocho, qui ad nos, qui non ex omnibus Scripturarum locis Christi probamus adventum, et Antichristi mendacium? Pone enim haec dici de Antiocho, quid nocet religioni nostrae? Numquid et in superiori Vi-

prophetia ubi in Antiocho prophetia consummata est, aliquid de Antichristo dicitur? Dimittat itaque dubia, et in manifestis haereat: dicatque quis sit ille lapis, qui de monte absconditus sine manibus, creverit in montem magnum, et orbem impleverit, et quadriformem imaginem contriverit: qui sit ille filius hominis, qui cum nobilibus venturus sit, et staturus ante vetustum dierum, et dandum ei regnum quod nullo fine claudatur: omnemque populi, tribus ac linguarum, ipsi servituri sint. 723 Haec quae manifesta sunt praeterit, et de Judaeis asserit prophetari, quos usque hodie servare cognoscimus. Et dicit eum qui sub nomine Danielis scripsit librum, ad refocillandam spem suorum fuisse mentium. Non quo omnem historiam futuram nosse poterit, sed quo jam facta memoraret: et in ultima visionis calumnias immoratur, flumina ponens pro mari, et montem inelytum et sanctum Apedno (b), quem ubi legerit, nullam potest proferre capitulum. Nostri autem extremum Visionis hujus capitulum super Antichristo sic exponunt, quod pugnant contra Aegyptios Libyasque, et Aethiopias, et tria cornua de decem cornibus conterens, auditurus sit de Aquilonis et de Orientis partibus adversum se bella consurgere, quod veniens cum magna multitudine, ut conterat et interficiat plurimos, figet tabernaculum suum in Apedno juxta Nicopolim, quae prius Emmaus vocabatur: ubi incipiunt Judaeae provinciae montana consurgere. Denique inde se erigens usque ad montem Oliveti, Jerosolymorum regio ascenditur: et hoc esse quod nunc Scriptura dicit: Et cum fixerit tabernaculum suum in montanae provinciae radicibus inter duo maria, mare videlicet, quod nunc appellatur Mortuum ab Oriente, et maro Magnum in cuius litore Casarea, Joppe, Ascalon, et (c) Gaza sita sunt. Tene veniet usque ad summitatem montis ejus, hoc est, montanae provinciae, id est, verticem montis Oliveti, qui inelytus vocatur, quia ex eo Dominus atque Salvator ascendit ad Patrem, et nullus Antichristo poterit auxiliari, contra se Domino sevientem. Et asserunt tibi Antichristum esse periturum, unde Dominus ascendit ad caelos. Apedno verbum compositum est, quod si dividas, intelligi potest, ὁ ὄρος αὐτοῦ, id est, soliti tui. Et est sensus: Et figet tabernaculum (d) suum et thronum suum inter maria super montem inelytum et sanctum. Hunc locum Symmachus 724 ita interpretatus est: καὶ ἐκτενεῖ τὰς κερνῆς τοῦ ἱεροσολιμοῦ αὐτοῦ μεταδὲ τῶν θαλάσσιων εἰς τὸ ὄρος τῆς δανάμωρος τοῦ ἄγιου καὶ ἕξει ἐπὶ ἑαυτοῦ αὐτοῦ, quod in Latino sonat: et extendet [AL. extendit] papilionem equitatus sui inter maria, super montem fortitudinis sanctum, et veniet usque ad verticem montis. Theodo-

(a) Expungit Victorius duo, quae vox tametsi in expositione subintelligitur, in nulla tamen editione sacri textus habetur.

(b) Hic vero ad superioris contextus seriem addit Victorius voces Sabin vocans.

(c) Duo mss. Gaza, minori numero. Sed quod Gazas plurali dicit S. Doctor, ex eo videtur, quod urbem utramque, Majumam scilicet, et Gazam pro-

priae dictam intelligit, quae tamen aliquo spatio a mari aberat. Scomenus Hist. lib. vii, cap. 21, proprio nomine etiam illam Gazam vocat, et maritimam dicit: Ἐν Γάζῃ πρὸς Βαλκασσαν ὄρει καὶ Μαϊουμῶν ὄρου μὲν οὖν. (d) Palatin., tabernaculum throni sui inter duo maria, quae postrema verba in Vat. penitus desiderantur.

tio: *El figet tabernaculum suum in (a) Aphelano inter maria in monte Saba sancto, et veniet usque ad partem ejus. Aquila: Et plantabit tabernaculum pratorii sui in 'Aqzōvōq inter maria, in monte glorioso et sancto, et veniet usque ad finem ejus. Soli Septuaginta omni se nominis liberantes interpretati sunt: et statuet tabernaculum suum tunc inter maria, et montem voluntatis sanctum, et veniet horo consummationis ejus. Quos Apollinarius secutus, de nomine Apeño omnino contulit. Hoc ideo prolixius posui, ut et Porphyrii ostendam calumniam qui hæc omnia ignoravit, aut nescire se finxit, et Scripturæ sanctæ difficultatem: cujus intelligentiam absque Dei gratia et doctrina majorum sibi imperitissimi vel maxime vindicant. Notandum autem, quod P litteram Hebræus sermo non habeat, sed pro ipsa utitur pue, cujus vim Græcum φ sonat. In ipso tantum loco apud Hebræos scribitur quidem (b) pue, sed legitur P. Quod autem Antichristus veniat usque ad summitatem montis sancti et inelyti, et ibi pereat, Isaias plenus loquitur: *Præcipitabit Dominus in monte sancto faciem dominatoris tenebrarum super omnes gentes, et eum qui dominatur cunctis populis, et (c) junctionem quæ unctus [Al. qua unctus] est contra universas nationes.**

Cap. XII. — Vers. 4 seqq. In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui, et veniet tempus quale non fuit ex eo quo [Vulg. ab eo ex quo] gentes esse ceperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus: omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: C alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, 725 ut videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam eruditi multos, quasi stelle in perpetuas æternitates. Hactenus Porphyrius utcumque se tenuit, et tam nostrorum imperitus, quam suorum male crudelis imposuit: de hoc capitulo quid dicturus est, in quo mortuorum describitur resurrectio: aliis suscitatis in vitam æternam, et aliis in opprobrium sempiternum? Nec potest dicere qui fuerint sub Antiocho fulgentes quasi splendor firmamenti, et alii quasi stelle in perpetuas æternitates. Sed quid non facit pertinacia? Quasi contritus coluber elevat caput et moriturus in eos qui morituri sunt venena diffundit. Et hoc, inquit, de Antiocho scriptum est, qui vadens in Persidem, Lysie qui Antiocha, et Phœnicia (Al. Phœnicia) præerat, reliquit exercitum, ut adversum Judæos pugnaret, urbemque eorum Jerusalem subverteret, quæ omnia narrat Josephus historicus auctor Hebrææ, quod talis fuerit tribulatio, qualis nunquam, et tempus advenit quale non fuit ex quo gentes esse ceperunt usque ad illud tempus. Reddita autem victoria, et cæsis Antiochi ducibus,

(a) Nostri mss. Ephadmo, vel Epadno, rectius absque in præpositione. Ms. quoque Sangern. EPAAANO secunda manu EPEANO, siquæ mox ad Aquilam, Prætorii sui, APBANO. Lectiones autem per P. pro-

A ipsoque Antiocho in Perside mortuo, salvatus est populus Israel: omnes qui scripti erant in libro Dei, hoc est, qui Legem fortissime defenderunt, et occurrario qui delati sunt de libro, hoc est, qui prevaricatores exstiterunt Legis, et Antiochi fuerunt partium. Tunc, ait, hi qui quasi in terræ pulvere dormiebant, et operi erant malorum pondere, et quasi in sepulchris miseriarum reconditi, ad insperatam Victoriæ de terræ pulvere surrexerunt, et de humo elevaverunt caput, custodes Legis resurgentes in vitam æternam, et prevaricatores in opprobrium sempiternum. Magistri autem et doctores qui Legis notitiam habuerunt, fulgebunt quasi cælum, et qui inferiores populos exhortati sunt ad custodiendas caeremonias Dei, ad instar astrorum splendebunt in perpetuas æternitates. Ponit quoque historiam de Machabeis, in qua dicitur multos Judæorum sub Malthathia et Juda Machabeo ad eremum confugisse et latuisse in speluncis, et in cavernis petrarum, ac post victoriam processisse (I Mach. II) Et hæc περὶ τῶν ἀποστόλων: 726 quasi de resurrectione mortuorum esse prædicta. Tempore autem Antichristi talem tribulationem fore, qualis nunquam fuit ex eo quo gentes esse ceperunt, verius intelligitur. Ponamus enim vicisse Lysiam qui victus est, et penitus oppressos Judæos esse qui vicerunt: numquid fuit talis tribulatio qualis eo tempore quo Jerusalem capta est a Babiloniis, templumque subversum, et omnis populus ductus in captivitatem? Oppresso igitur Antichristo, et spiritu Salvatoris extincto, salvabitur populus qui scriptus fuerit in libro Dei, et pro diversitate meritorum, alii resurgent in vitam æternam, et alii in opprobrium sempiternum. Magistri autem habebunt similitudinem cœli, et qui alios erudierunt, stellarum fulgori comparabuntur. Non enim sufficit scire sapientiam, nisi et alios erudias: tacitusque sermo doctrinæ, alium non ædificans, mercedem operis (Al. otii) recipere non potest. Quem locum Theodotio et Vulgata editio ita expressit: *Et intelligentes fulgebunt quasi splendor firmamenti, et de justis plurimi (Al. plurimi) quasi stelle in æternum et ultra. Solent nonnulli querere, utrum doctus sanctus, et simplex sanctus eandem mercedem habeant, et unam in Cælestibus mansionem. Unde nunc juxta Theodotionem dicitur, quod docti similitudinem cœli habeant, et absque doctrina justis, stellarum fulgori comparantur: tantumque sit inter eruditam sanctitatem et sanctam rusticitatem, quantum cælum distat et stella.*

(Vers. 4.) Tu autem Daniel, claude sermones et signa librum usque ad tempus statulum. Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. Qui Danieli multiplex revelaverat veritatem, ipsa occulta esse significans quæ locutus est, præcepit ut involvat sermones, et sigæ librum, ut legant plurimi, et querant

ipse Hieronymus paulo post.

(b) Plerique mss. absque aspiratione *te* constanter habent.

(c) Palatin., et junctionem, quæ juncta est.

historiæ veritatem, et propter obscuritatis magnitudinem diversa opinentur. Quod autem ait: *Pertransibunt, id est, percurrunt plurimi, multorum significat lectionem. Solemus enim dicere: percurri librum, pertransivi historiam. Quod quidem et Isaias de obscuritate sui voluminis loquitur: Et erunt sermones libri istius, quasi verba voluminis signati, quod si dederint homini nescienti litteras, dicentes et, lege: respondebit, 727 nescio litteras. Sin autem dederint illud homini scienti litteras, et dixerint. Lege librum: Respondebit, non possum legere: signatus est enim (Isa. xxxix, 14). Et in Apocalypsi Joannis liber videtur signatus sillibus septem intus et foris. Cumque nullus posset signacula illius solvere, ait Joannes: *Plebam nimis. Et venit ad me vox dicens: Ne plores: Ecce vicili leo de tribu Juda radice David, aperire librum, et solvere signacula ejus (Apoc. v, 4). Librum autem illum potest solvere qui Scripturarum sacramenta cognovit, et intelligit enigmata, et verba tenebrosa propter mysterium magnitudinem, et interpretatur parabolas, et occidentem litteram transfert in spiritum vivificantem.**

(Vers. 5, 6.) Et vidi ego Daniel et ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixi viro qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis: usquequo finis istorum mirabilium? Vidit Daniel duos angelos stantes ex utraque parte super ripam Babilonii fluminis, qui cum hic ponatur absque nomine, secundo præteritam visionem puto eum esse Tigrim, qui Hebraice dicitur עֲבַדְעָא (דָרְרִל), et tamen non interrogat eos qui stabant super utramque ripam, sed eum quem in principio viderat, qui indutus erat vestibus lineis sive byssinis, quod Hebraice dicitur בְּדִימִים (בְּדִיִּים). Et hic ipse Angelus stabat super aquas fluminis Babilonii, suo eas calcans pede. Ex quo intelligimus superiores duos angelos, quos vidit stantes super ripam, et non interrogat, nec putat sciscitatione, condignos angelos esse Persarum atque Græcorum. Hunc autem esse angelum clementissimum, qui orationes Daniels in conspectu Dei obtulerat (Al. obtulerit), quando ei viginti et uno diebus Persarum angelus resistebat. Interrogabat (Al. interrogat) autem hæc mirabilia que in presenti visione dicuntur, quo complenda sint tempore, quod Porphyrius more suo de Antiocho, nos de Antichristo interpretatur.

(Vers. 7.) Et audivi virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum elevasset dexteram, et sinistram suam in cælum, et jurasset per viventem in 728 æternum, quia in tempus, et tempora, et dimidium temporis, Tempus, et tempora, et dimidium temporis, tres et semis annos interpretatur Porphyrius, quod et nos juxta Scripturarum sanctorum idioma, non negamus. Nam et supra legimus,

(a) Reponit Victor, quod tres reges, quod sic legitur supra cap. 7, atque ita ibi interpretetur Hieron. denique mss. aliquot suffragentur.

quod septem tempora transierint super Nabuchodonosor, id est, septem anni efferationis ejus, et in visione quatuor bestiarum scriptum est, leonis, et ursi, pardi, et ulterius bestie, cujus nomen tacetur, quæ regnum significat Romanorum, et postea de Antichristo, quod (a) reges humiliat, et sermones contra Excelsum loquatur, et sanctos Altissimi conterat, et putabit, ait, quod possit mutare tempora et leges. Et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis. Et judicium sedebit, ut auferatur potentia et conteratur, et disperat usque in finem. Et manifesta de adventu Christi atque sanctorum dicit: Regnum autem et potestas, et magnitudo regni que est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi, cujus regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obedient. Si itaque superiora que perspicue de Antichristo scripta sunt, refert Porphyrius ad Antiochum, et ad tres et semis annos, quibus templum dicit fuisse desertum (Supra i): ergo et hoc quod sequitur: *Regnum ejus sempiternum, et omnes reges servient ei, et obedient, debet probare super Antiocho, vel ut ipse putat, super populo Judæorum: quod nequaquam stare manifestum est. Legimus in Machabeorum libro, Josephus quoque in eandem consentit opinionem (Joseph, lib. xi, cap. 10). quod tribus anni templum pollutum fuerit in Jerusalem, et in eo (b) Jovis idolum steterit sub Antiocho Epiphane, centesimo quadragesimo quinto anno regni Macedonum, a Casleu mense ejusdem anni nono, usque ad mensem nonum centesimi quadragimesimi octavi anni, qui faciunt annos tres. Sub Antichristo autem non tres anni: sed tres et semis, hoc est, mille ducenti nonaginta dies, desolationis templi sancti et eversionis futura (Al. futuri) esse dicuntur.*

Et cum completa fuerit dispersio manus 729 populi sancti, complebuntur universa hæc: Quando inquit populus Dei dispersus fuerit: vel Antiocho persequente, ut vel Porphyrius, vel Antichristo, ut nostri verius probant, tunc hæc omnia complebuntur.

(Vers. 8 seqq.) Et ego audivi, et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc? Et ait: Vade, Daniel, quia clausi signatice sunt sermones usque ad tempus (c) consummationis. Eligentur et dealbabitur et quasi ignis probabuntur multi, et impio agent impii: neque audierit omnes impii: porro docti intelligent. Vult propheta intelligere quod viderat, immo quod audierat, et futurorum cupit cognoscere veritatem. Audierat enim regum bella diversa, et inter se prælia, et multiplicem historiam: sed nomina non audierat singulorum. Si autem propheta audivit, et non intellexit, quid facient hi qui signatum librum, et usque ad tempus consummationis, multis obscuritatibus involutum, præsumptione

(a) Victorius, et in eo loco idolum, etc.

(c) Victorius ad Vulgatæ lectionem præfinitum pro consummationis.